Kosztolányi Dezső

Az új kultúrnyelv

…Az eszperantó nyelv komoly és nyugodt térfoglalásából csakugyan azt kell következtetnünk, hogy rövid időn belül diadalmasan járja be az egész művelt világot, s – ki tudja? – talán egykor édes mindnyájunknak kultúrnyelvévé is lesz.

… Nagyon nemes és nagy dolgokról álmodozik a nagy és nemes Zamenhof doktor. Az embernek a nyelvét akarja megalkotni.

… Apostolai és fanatikusai, a zöld csillagos eszperantisták rajongva, lelkesítve járják be a világot.

… Tűz, ihlet, kedv hevíti őket, s ez feltétlenül diadalra is viszi ügyüket. Ha Zamenhof doktor nyelvészeti remekműve leküzdi a gyerekkor betegségeit, s lekerül az olcsó szenzációk polcáról, rövid időn belül hatalmas hódítást tesz az egész földkerekségen. Az egységes világnyelv végleges elterjesztése ezután már csak adminisztratív kérdés lesz.

A jövendő kultúra nyelvének nemes és ihletett előcsatárjaihoz a Kongreso universala de Esperanto tagjaihoz sikert kívánó üdvözletünket küldjük.

Felettünk lebeg az ő zöld csillaguk. A reménynek csillaga.

Budapesti Napló, 1906. augusztus 30.

Kosztolányi Dezső: Nyelv és lélek
Szépirodalmi Könyvkiadó, Forum Könyvkiadó, 1990.

Kádas Mária – Szilvási László

Él az eszperantó

Kosztolányi Dezső 1906 nyarán lelkes szavakkal üdvözölte a Genfben megnyílt 2. Eszperantó Világkongresszust.

A lengyel Ludvig [Lazar] Zamenhof szemorvos által kidolgozott, és 1887. július 26-án Varsóban „napvilágot látott" mesterséges nyelv a XX. század elején indult „világhódító" útjára. Akkoriban az emberek nagy reményeket fűztek ahhoz, hogy az eszperantó, a remény nyelve – így nevezték a szerző álneve: Doktor Eszperantó után – az új kultúrnyelv lesz. Mi valósult meg a reményekből a nagyvilágban és kis hazánkban az eltelt évszázadban? Erről beszélgetünk Szilvási Lászlóval, a Kulturális Eszperantó Szövetség elnökével abban az Üllői úti házban, ahol az általa működtetett nyelviskolában ma is három tanteremben folyik e nyelv

oktatása. (A ház fontos helyszíne a magyar kultúrának, bejáratánál tábla hirdeti: itt élt és alkotott Móricz Zsigmond 1906 – 26 között, sőt éppen a volt Móricz-lakásban működik ma az eszperantó nyelviskola.)

Kádas Mária – Mi valósult meg ezekből a reményekből, amelyekről Kosztolányi említést tett?

Szilvási László – Túlnyomó részt megvalósult. A világ minden részén élnek eszperantisták. Az eszperantó valóban világnyelvvé vált, elterjedt, de nem lett olyan tömeges méretű, ahogy remélték, vagy ahogy szerették volna. Ennek politikai és gazdasági okai vannak. Amit Kosztolányi várt, hogy kultúrnyelvvé válik, az teljes mértékben megvalósult. Az eltelt több mint száz évben irodalmi alkotások, újságok és folyóiratok jelentek meg igen sok országban eszperantó nyelven, színházi előadásokat, filmeket vetítettek. Abban Kosztolányi Zamenhofhoz hasonlóan tévedett, hogy az eszperantó nem vált univerzális kultúrnyelvvé, hiszen maguk a nemzeti nyelvek is betöltenek ilyen funkciót. Bármelyik nyelv lehet kultúrahordozó. Jelenleg az angol is és az eszperantó is világnyelv, de nem helyettesíthetik a nemzeti nyelveket. Abban is tévedtek, hogy az eszperantó eloszlatja a bábeli zűrzavart, és ezzel a veszekedő nemzeteket kibékíti. A népek és nemzetek közötti ellentétek nem szűntek meg.

K. M. – Milyen területeken vesszük ma is hasznát az eszperantónak?

Sz. L. – Az eszperantó kulcs a világhoz, a segítségével otthon lehetünk a világban. Az interneten mindenütt ott vannak az eszperantisták és az eszperantóval kapcsolatos információk. A nyelvtudás által könnyebben tudnak kapcsolatot teremteni egymással az emberek. Használható ez a nyelv az egyetemi felvételikhez, és sok intézmény elfogadja a diploma kiadásához a nyelvvizsgát ebből a nyelvből. Könyvek, újságok, filmek, zenék, CD-k, weboldalak, blogok jelennek meg eszperantó nyelven.

K. M. – Mikor tetőzött a múlt században az érdeklődés és a remény?

Sz. L. – 1987-ben, az eszperantó létezésének centenáriumi évében. Akkor történt a legtöbb rendezvény szerte a világon, a könyvkiadás ebben az évben volt a legnagyobb mértékű, és igen sok újság jelent meg. Rengetegen akartak eszperantóul tanulni, sorra szervezték a

nyelvtanfolyamokat. Szó volt arról, hogy az Európai Unió hivatalos nyelve lesz az eszperantó, de ez nem valósult meg.

K. M. – Melyik országban becsülik ma is legjobban az eszperantót?

Sz. L. – Lengyelországban, az eszperantót a nemzeti nemmateriális kulturális örökség részévé nyilvánította a parlament. Ott vannak iskolák, ahol oktatják a nyelvet, és ma is folyik tanárképzés az egyetemen. Egy magyar eszperantista (Koutny Ilona) is ott tanít, miután nálunk az ELTE-nmegszűnt az eszperantótanár-képzés. Horvátországban az ottani Kulturális Minisztérium is a nemzeti kulturális örökség részének nyilvánította az eszperantót. Magyarországon az elmúlt években több mint 40 000 (negyvenezer!) ember tett sikeres eszperantó nyelvvizsgát, de hiába a nagy érdeklődés, nálunk a parlament nem foglalkozik ezzel. Brazíliában és Kínában is sokan tanulják, ott pénzzel is segítik a helyi eszperantó szövetségeket.

K. M. – Nálunk milyen az érdeklődés iránta?

Sz. L. – Említettem, mennyien szereztek nyelvvizsga bizonyítványt. A Rigó utcai [ELTE] Origó Nyelvi Centrumban az angol és a német után ez a legnépszerűbb nyelv, amiből vizsgázni akarnak. Sokan vannak, akik nem vizsgáznak, de beszélik, használják a nyelvet, részt vesznek eszperantó rendezvényeken itthon és külföldön is.

K. M. – Vannak tanfolyamok?

Sz. L. – Igen, vannak több helyen is az országban. Hozzám is jönnek most órára hallgatók. Tantermekben és az interneten szintén folyik nyelvoktatás, sokan tanulnak egyénileg nyelvtanároknál, akik felkészítik őket a vizsgára.

K. M. – Van-e politikai üzenete az eszperantó mozgalomnak?

Sz. L. – Az eszperantó célja napjainkban a nemzetközi kapcsolattartás. Az eszperantisták sokkal nyitottabbak a nemzetközi viszonyokra, tájékozottabbak a világ dolgairól, kevésbé zárkóznak be a nemzeti korlátok közé. Mivel szélesebb a látókörük, nehezebben befolyásolhatók különböző politikai irányok által.

K. M. – Hány tagja van jelenleg a Magyar Eszperantó Szövetségnek?

Sz. L. – Pontos számot nem tudok mondani. Több eszperantó szervezet működik hazánkban, nemcsak tagokkal, hanem érdeklődőkkel

is. Az Eszperantó Alapítvány levelei több mint tízezer eszperantistához jutnak el.

K. M. – Hányan oktatják a nyelvet?

Sz. L. – Kb. százötveneszperantónyelv-oktatót és vizsgáztatót tartunk nyilván.

– Nagy kár, hogy megszűnt az ELTE-n az eszperantó szak – kapcsolódik bele a beszélgetésbe Rados Mária Kinga, aki e nyelvből vizsgáztató tanár a Rigó utcai [ELTE] Origó Nyelvi Centrumban. – Újra kellene indítani, mert nem lesz, aki a későbbiekben tanítson és vizsgáztasson. A megszűnésnek nyilván pénzügyi okai vannak.

– Valóban, 1966-ban dr. Szerdahelyi István indította el az egyetemen az eszperantótanár-képzést – válaszol Szilvási László. - 2011-ben diplomázott az utolsó hallgató, és utána ősszel az egyetem nem hirdette meg a kurzust. A jelenlegi helyzetben, és ameddig ez így marad, nem várható pozitív változás.

Kötetlenebbül folyik tovább a beszélgetés. Szó esik arról, milyen sokan, kik írtak nyelvtankönyveket, hogy segítsék a tanulni vágyókat. Dr. Kalocsay Kálmán orvos, a hazai eszperantó kultúra „klasszikusa” a nyelvtankönyvén kívül a saját verseit is kiadta ezen a nyelven, sőt egy Petőfi-válogatást, meg Madách nagy művét, Az ember tragédiáját is. Jelent meg Ady és József Attila kötet eszperantóul, antológia a XX. századi magyar költészetből. Szóba került dr. Rátkai Árpád munkássága, hogy Kosztolányi is beszélte a nyelvet, sőt Karinthy Frigyes egy időben betöltötte az országos egyesület elnöki tisztét. Az első magyar űrhajós, Farkas Bertalan is eszperantista. Felidéződik az Eszperantó Színházi Fesztivál sikeres előadása, Jobba Gabi nagyszerű Iphigeneia alakítása Euripidész Iphigeneia Auliszban című drámájában. Az ötnapos nyelvtanfolyamokon igen sok fiatalt nyertek meg az eszperantó ügyének, Jozefo Horváth és Rados Péter András szervezték és vezették a sikeres kurzusokat.

1983 nyarán Budapesten rendezték meg a 68. Eszperantó Kongresszust ötezer résztvevővel.

Évente több mint kétszáz rendezvény van a világban eszperantó nyelven. 2019 júliusában Finnországban, Lahtiban tartották meg a 104. Eszperantó Világkongresszust, ezen népes csoport vett részt hazánkból is. Amanda Lind, a svéd kultúráért, sportért, demokráciáért és a nemzeti kisebbségekért felelős miniszterasszony szívből jövő jókívánságait fejezte

ki eszperantó nyelven a kongresszus résztvevőinek. „Legyünk egységes emberiség ezen az egyetlen földgolyón! – Barátsággal!” – zárta szavait.

Boldogabb kultúrnemzeteknél így van ez.

(Az érdeklődők a www.eszperanto.hu oldalon sok érdekes információt találnak e nyelvről és annak alkalmazásáról, a tanulási lehetőségekről, a kiadványokról és a rendezvényekről.)